

Χρυσούλα Μητσοπούλου
*Εκπαιδευτική αντιμεταρρύθμιση: Ας ρίξουμε μια
ματιά στα φιλολογικά μαθήματα*

Αναλύσεις, συζητήσεις, καταλήψεις έχουν πλέον αναδείξει στην ελληνική κοινωνία το ψευδεπίγραφο της εκπαιδευτικής «μεταρρύθμισης» και έχουν στηλιτεύσει τα βασικά σημεία που την καθιστούν αντιδραστική στροφή στην παιδεία, αντιμεταρρύθμιση.

Θα περίμενε όμως κανείς, τώρα τουλάχιστον που η ταραχή έχει —προσωρινά— κοπάσει, μια συστηματική κριτική στα «ενδότερα» της στροφής αυτής, και μάλιστα στα σημεία αυτά ακριβώς τα οποία λειτούργησαν ως ψιμίθια για να φτιασιδωθεί

ένα ταξικότατο σύστημα αποκλεισμού των μαθητών από το Λύκειο. Πρόκειται για ζητήματα που αφορούν τις αλλαγές στο αναλυτικό πρόγραμμα, τα νέα —όπου υπάρχουν— σχολικά εγχειρίδια, τα πολυδιαφημισμένα νέα μαθήματα κ.λπ.

Δύο μόνο παρατηρήσεις από το χώρο των φιλολογικών μαθημάτων θα αρκούσαν για να δείξουν πόσο παλιά και ευτελή είναι τα υλικά από τα οποία φτιάχτηκε η «φιτρίνα» της αντιμεταρρύθμισης: όσο παλιά και ευτελής είναι η τυπολατρική αρχαιολατρεία και η ιδεολογική-πολιτική προπαγάνδα, το

περιεχόμενο της οποίας, μάλιστα, συνιστά υποταγή στις εξ εσπερίας επιλογές.

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος, ο σχολαστικισμός στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών ενέσκηψε ξανά.

Τα γυμνασιόπαιδα που υπέστησαν το πείραμα μιας «ελαφριάς», ας πούμε εναλλακτικής, επαναφοράς των αρχαίων στο Γυμνάσιο —η οποία υποτίθεται πως εστίαζε στο λεξιλόγιο, στόχευε στο να καταδειχτεί η ιστορική εξέλιξη της γλώσσας και βασιζόταν σε σύγχρονες, κειμενοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας της—, έχοντας φτάσει σήμερα αισίως στην Α΄ ή στη Β΄ Λυκείου, βρίσκονταν προ απροόπτου. Θεωρείται δεδομένο ότι έχουν αφομοιώσει αρκετές σχετικές γνώσεις ήδη στο Γυμνάσιο και καλούνται να αντιμετωπίσουν ακάθεκτα ένα μεγάλο φορτίο από γραμματικά-συντακτικά φαινόμενα στις δύο αυτές τάξεις του Λυκείου. Στη Β΄ Λυκείου, ειδικά στα αρχαία ελληνικά ως μάθημα γενικής παιδείας, το επίπεδο των απαιτούμενων γνώσεων και δεξιοτήτων δεν απέχει πολύ απ' αυτό της, καταργούμενης πλέον, 3ης Δέσμης στη Γ΄ Λυκείου.

Με άλλα λόγια, κι ενώ κανείς ασθμαίνει για να «αναπληρώσει» κενά και να φτάσει επίπεδα και «ύλες», ξαναέγιναν πλέον κανονικά σε όλο το Λύκειο —προφανώς έπεται και το Γυμνάσιο— και ο Ξενοφώντας, αλλά και ο Σοφοκλής απλές αφορμές για αναγνώριση συντακτικών φαινομένων ή για χρονικές αντικαταστάσεις. (Κι ο πιο καλόπιστος δεν μπορεί να δεχτεί, βεβαίως, ότι αλλάζει τίποτα το γεγονός ότι ο μαθητής θα αξιολογείται πλέον σ' αυτές τις γνώσεις βάσει ερωτήσεων «νέου τύπου».)

Φτάνει κανείς πράγματι να νοσταλγεί παλιότερες εποχές, όταν υπήρχε τουλάχιστον σαφήνεια, συνέπεια και συνέχεια στους στόχους και οι μαθητές, αλλά και οι

εκπαιδευτικοί, δεν βρίσκονταν κερηνότες προ δραματικών αιφνιδιασμών.

Πού είναι η ΟΛΜΕ; Πού είναι η επιστημονική ένωση των φιλολόγων; Μήπως έτσι θεωρεί το αντιστάθμισμα στον προϊόντα τεχνοκρατικό προσανατολισμό της εκπαίδευσης ή μήπως απλώς, συντηγειακώς σκεπτόμενη, σώπασε, προκειμένου να περισώσει ό,τι μπορεί στην ανακατανομή των ωρών διδασκαλίας;

Πού είναι τότε η εκπαιδευτική Αριστερά των ιστορικών και των πρόσφατων αγώνων για την παιδεία; Ή μήπως μια κοντόφθαλμη «ιεράρχηση προβλημάτων» μάς κάνει να αποσιωπούμε ζητήματα τέτοιου είδους;

Τα ίδια ερωτήματα ισχύουν και όσον αφορά τη μηχανή ιδεολογικής προπαγάνδας που έχει στηθεί απροκάλυπτα πλέον γύρω από κάποια μαθήματα και εγχειρίδια νέα, άρα κομίζοντα και το νέο ήθος.

Χαρακτηριστικό είναι το μάθημα επιλογής της Β΄ Λυκείου που επιγράφεται *Θέματα Ιστορίας*. Εδώ προβάλλει πια ολοκληρωμένα το πνεύμα με το οποίο γράφτηκε το περσινό εγχειρίδιο της Ιστορίας της Α΄ Λυκείου, *Η πολιτισμική προσφορά του Ελληνισμού - από την Αρχαιότητα ως την Αναγέννηση*, ο εθνοκεντρισμός του οποίου σχολιάστηκε τουλάχιστον σε αρκετά δημοσιεύματα στον Τύπο.

Το νέο μάθημα, τα *Θέματα Ιστορίας*, ανέλαβε να συγκεντρώσει τα «εθνικά μας θέματα» —όπως αναφέρεται στον πρόλογο του εγχειριδίου— και να τα αναπτύξει στους μαθητές. Αυτά είναι: «Το Μακεδονικό Ζήτημα, Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Το Κυπριακό Ζήτημα, Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση, Ο Ελληνισμός της Διασποράς».

Το ΥΠΕΠΘ είχε αναλάβει για φέτος να τα ιεραρχήσει, καθώς είχε επιλέξει για εξε-

ταστέα ύλη, για τις γενικές εξετάσεις της Β΄ Λυκείου, τρεις απ' αυτές τις ενότητες: Μακεδονικό, Κυπριακό, Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το μάθημα, για τεχνικούς λόγους, πριν από λίγο καιρό εξαιρέθηκε τελικά από τα εξεταζόμενα μαθήματα στις γενικές εξετάσεις. Έτσι οι μαθητές, για φέτος, δεν θα χρειαστεί να αποστηθίσουν ... κριτικά —οι ασκήσεις «νέου τύπου» γαρ— αρκετές λεπτομέρειες περί τους μακεδόνες βασιλιάδες ή τους αυτοκράτορες του Βυζαντίου και το πώς με την πολιτική τους αφομοιώθηκαν οι Σλάβοι. Εννοείται, βέβαια, ότι πουθενά δεν θα κληθούν να σκεφτούν πάνω στην έννοια του έθνους, αλλά θα πρέπει να τη θεωρήσουν δεδομένη — αν όχι και προαιώνια...

Επίσης, φέτος τουλάχιστον, δεν θα κριθεί η προαγωγή τους στη Γ΄ Λυκείου, και κατ' επέκταση η είσοδός τους στο Πανεπιστήμιο, από την ικανότητά τους να απομνημονεύουν χωρία όπου συναντιέται ο ρηχός φιλοευρωπαϊσμός με την ανιστόρητη ισοπέδωση (στην προκειμένη περίπτωση θα ταίριαζε και ο γνωστός όρος «αντικομμουνισμός»), χωρία όπως αυτό που βρίσκεται στην τρίτη ενότητα της μέχρι πρότινος εξεταστέας ύλης, αυτή που αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση: «Χαρακτηριστικό της Ευρώπης είναι ο πλουραλισμός και η ποικιλομορφία των ιδεών. Έτσι, παράλληλα με το σεβασμό και την ελευθερία του ατόμου, καλλιέργησε τον ολοκληρωτισμό, το φασισμό και τον κομμουνισμό. Φρόντισε τη δημοκρατία, αλλά γνώρισε και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Υπήρξε, κατά συνέπεια, ένας χώρος “δημιουργικής αντίφασης”», (σελ. 157). (Αλήθεια, ποια διαλεκτική επιτάσσει να είναι «δημιουργική» η εν λόγω αντίφαση;)

Φέτος τουλάχιστον, δεν θα χρειαστεί να απαντήσουν σε ερωτήσεις όπως αυτή που διατυπώνεται στις Οδηγίες που εξέδωσε το

Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας του ΥΠΕΠΘ για την αξιολόγηση των μαθητών στο μάθημα: «Να τεκμηριώσετε την άποψη που διατυπώνεται στο σχολικό σας βιβλίο ότι η “η Ελλάδα είναι η πατρίδα μας, αλλά η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι το μέλλον μας”, λαμβάνοντας υπόψη τα πολιτικοκοινωνικά οφέλη που απεκόμισε η χώρα μας από την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (σελ. 149) — εννοείται, βέβαια, προς δόξαν της κριτικής σκέψης, πως τα σχετικά οφέλη έχουν απαριθμηθεί επιμελώς στο σχολικό εγχειρίδιο (σελ. 164). Όπως, και προς δόξαν του πλουραλισμού των ιδεών —προφανώς εκπηγάζοντας από το ένα σκέλος της «δημιουργικής αντίφασης» της Ευρώπης—, οι εν λόγω οδηγίες για την αξιολόγηση των μαθητών στο μάθημα παραθέτουν κατά βάση κείμενα —στα οποία στηρίζονται και οι ερωτήσεις ή εργασίες προς ανάθεση στους μαθητές— ή του ίδιου του συγγραφέα του σχολικού εγχειριδίου (του Π. Ιωακείμδη) ή της Υπηρεσίας Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Κρίμα που δεν θα αποστηθίσουν ... κριτικά τέτοιες σελίδες οι μαθητές, ούτε θα απαντήσουν, επίσης κριτικά, σε ανάλογες ερωτήσεις, φέτος ειδικά: είχαμε και ευρωεκλογές...

Το ότι ο εθνοκεντρισμός και η αρχαιοπληξία συνυπάρχουν άριστα με την ευρωυποτέλεια είναι γνωστό, αναλυμένο και κατανηπό. Το ότι, όμως, μπορούν ομού να βασιλεύουν στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, υπό την αιγίδα του εκσυγχρονισμού και της ρητορικής του περί σχολείου της «κριτικής σκέψης» και των «ανοιχτών οριζόντων», και μάλιστα να λειτουργούν και ως κριτήρια αποκλεισμού των μαθητών από το Λύκειο, είναι κάτι μάλλον καινούριο.

«Ουαί τοῖς ἡττημένοις» ἢ «ὀψόμεθα»;